

KUNST KIJKEN VOOR STUDIEPUNTEN

Kunstbeschouwing is niet het eerste waar je aan denkt als je gaat studeren in Wageningen. Toch staat het kijken naar kunst centraal in het vak Philosophical Skills, dat onderdeel is van de minor Filosofie. Het vak leert studenten om te gaan met vooroordelen en ethische dilemma's die op kunnen duiken tijdens het doen van onderzoek. Tekst en foto Maurice Schoo

‘Wat zien jullie hier?’, vraagt docent Josette Jacobs aan een groep studenten. Het is een koude wissel-

vallige dag in het voorjaar en we staan voor een beeld van groenblauw koper in het Arboretum de Dreijen. ‘Ik zie een mannen – en vrouwenlichaam. Beide mensen zijn naakt en ze staan in een cirkel’, zegt een van de studenten. Een ander gaat verder: ‘Misschien geeft het kop en munt aan? Want het lijkt een beetje op een munt.’ Jacobs vraagt: ‘Waarom zie je dat?’ ‘Nou, het is een cirkel, plat en van metaal. Ook heeft het twee verschillende kanten.’ Meer interpretaties volgen: ‘Het mannenlichaam is veel minder naakt dan het vrouwenlichaam, dat heeft denk ik te maken met hoe we in onze maatschappij naar het verschil tussen man en vrouw kijken. Een naakt vrouwenlichaam zien we veel vaker.’

Geen hamstertjes

Het college in het Arboretum is een voorbeeld van een zogeheten Visual Thinking Strategies-sessie (VTS-sessie), een metho-

de ontwikkeld door musea om bezoekers beter naar kunst te laten kijken. Tijdens zo'n sessie is het de bedoeling dat de deelnemers vrij hun interpretaties delen door middel van korte open vragen. ‘Voor mijn vak wordt deze methode gebruikt om je bewust te worden van je eigen aannames’, zegt Jacobs. ‘Dat het beeldhouwwerk een munt voorstelt, is een aanname die je als kijker maakt, want het beeld praat niet tegen je.’

Voor Evie Armendariz, student Voeding en Gezondheid, is het vak een eyeopener: ‘Je komt erachter dat je, als je niet doorvraagt, best veel aannames maakt. Bij mijn studie krijg ik een hoop informatie, maar je weet niet waar die kennis op gebaseerd is.’ Het bewustwordingsproces dat studenten door het vak meemaken, is niet gemakkelijk, zegt docent Jacobs: ‘Ik maak geen hamstertjes van ze, met dikke wangen vol kennis. Nee, ik geef een brokje kennis en daar moeten ze dan op kauwen. En dat kauwen doe je tijdens een VTS-sessie. Dat kun je een

filosofische vaardigheid noemen.’ Jacobs gebruikt niet alleen kunstwerken om die vaardigheid aan te leren: ‘Tijdens de cursus gebruik ik ook een tekst van Nietzsche. Daarvan kun je je ook afvragen: wat gebeurt er in deze tekst? Dat maakt het makkelijker om een tekst te verwerken.’ Het is de tweede keer dat de cursus gegeven wordt. En ook dit jaar moet er een documentaire worden gemaakt over een ethisch dilemma. ‘Met een documentaire is het makkelijker om de deugdeethiek van Aristoteles – die we behandelen tijdens het vak – te leren begrijpen en toepassen. Bij die deugdeethiek gaat het om het vinden van de gulden middenweg. Daarvoor is *phronèsis* nodig: een proces van wikken en wegen’, legt Jacobs uit. Een groep maakt bijvoorbeeld een documentaire over het genetisch aanpassen van de mens: moeten we de mens met genetische technologie perfectiëren of is het beter om niet aan onze genen te rommelen? De documentaire

Docent Josette Jacobs met een groep studenten bij een groenblauw koperen beeld in het Arboretum de Dreijen.

‘IK MAAK GEEN HAMSTERTJES VAN ZE MET DIKKE WANGEN VOL KENNIS’

moet verschillende voor – en tegenargumenten presenteren om zo tot een ethische afweging te komen. ‘Mijn studenten leren op deze manier om te gaan met die moeilijke ethische vraag. Het antwoord vereist ook dat je goed samenwerkt, want het uiteindelijke besluit moet door het hele team worden gedragen.’

Kennis doet pijn

De Duitse filosoof Hans-Georg Gadamer komt ook geregeld aan bod tijdens het vak. ‘Zijn boek *Waarheid en Methode* gaat over welke methode je hanteert om de waarheid te ontdekken. Het proces van begrijpen beschrijft hij goed’, vertelt Jacobs. Volgens Gadamer gaat begrijpen samen met het verlies van je eigen vooroordelen: ‘Begrip ontstaat wanneer

je je eigen tradities of vooroordelen wegpoetst en nieuwe omarmt. Hij heeft het over horizonversmelting, dus je eigen horizon van begrip laten versmelten met die van een ander. Bij het begrijpen van een ander moet je je eigen tradities achterlaten. En dat doet pijn. Ik zeg dan ook: kennis doet pijn.’ Met alle pijn die langskomt, lijkt dit misschien niet het meest aantrekkelijke vak van WUR. Jacobs: ‘Die pijn zit bij elk vak. Je moet ermee leren leven. Dus niet weggrennen en vrijdagavond massaal alcohol drinken, iets wat ik bij studenten vaak zie.’

Mensenwerk

Wat kunnen de toekomstige ingenieurs, zoals Jacobs de Wageningse studenten noemt, leren van kijken naar kunst? ‘Zonder vooroordelen hebben we geen kennis, dat is de belangrijkste boodschap. Dat laat een Visual Thinking Strategies-sessie zien: je brengt iets van je eigen kennis in en probeert daarmee het kunstwerk te ontcijferen.’ Deze boodschap vereist een andere houding van de onderzoeker: ‘De behoorlijk arrogante ik-heb-altijd-gelijk-houding, daar moeten we vanaf. We moeten recht doen aan het feit dat wetenschap mensenwerk is.’ De filosofie van Gadamer kan daarbij helpen, volgens Jacobs: ‘De belangrijkste les die ik van Gadamer heb geleerd, is dat het kan zijn dat de ander gelijk heeft. Dat moet je basishouding zijn.’ ■